

דברים כהווייתם

מאת שמואל קראוס*

רבים מאנ"ש, גם מאלו שקראו ושמעו על הוצאת הספרים הללו – כל אחד בנפרד – מחליפים ביניהם, ויש שאף חושבים שמדובר באותו הספר. אחרים, מאלו שהנעשה בכרם הספרות החב"דית יקר ללבם – בהכירם את החשיבות הרבה שהקדישו לכך רבותינו נשיאינו – אינם יודעים את נפשם בכאב שמקורו בתמיהה: על מה ולמה יש צורך בשני ספרים נפרדים? וכי נגע חדש פשה בנו, שמעתה יודפס כל ספר בשתי הוצאות? (וכפי שכבר קרה בהוצאה שונה של "אגרות-קודש" כך כה).

על-כן מצאתי לנחוץ וראוי לבא בשורות הבאות, להציג עניינים כהווייתם ולהעמיד דברים על דיוקם.

מטרתי בכתיבה זו היא בכמה פנים, ומהם לכל לראש: לקיים "והייתם נקיים מה' ומישראל", להבהיר את הנחיצות בהדפסת מהדורה ראויה של הספר ולהסיר מראש לזות שפתיים,

– אך גם עוד ועיקר, להבהיר לכל הנוגעים בדבר כי להבא לא יוכלו עוד

בשעה טובה ומוצלחת – לאחר למעלה משנה מאז נחתם והוכן לדפוס – רואה עתה אור הספר **"רשימת עניינים וסיפורים כתובים בידי הר"ר ברוך שניאור ז"ל"** (אביו זקנו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו), על ידי מערכת **"אוצר החסידים"** ובהוצאת ספרים **"קה"ת"**.

על תוכנו של הספר לא כאן המקום להרחיב דברים, וימצאם הקורא בפתח דבר ובמבוא. אמנם אי-אפשר לעבור בשתיקה על פרשת עיכובו בדרך לדפוס, ומהעובדה שבסמיכות זמן לפרסום דבר ההוצאה המתוכננת (ב"בית משיח" גל' 336, ו' אלול תשס"א, ע' 18 ואילך – ושם גם צילום עמוד השער, וכמה חלקים מהספר), יצא לאור ספר אחר, נושא את השם **"רשימות הרב"ש"** (ובכותרת משנה: **"רשימת עניינים וסיפורים..."**), ואף הוא כביכול יו"ל ע"י מערכת והוצאת ספרים הנ"ל.

(* כל הבא להלן הוא על אחריותו האישית של הכותב.

לאחרונה לספריית אגודת חסידי חב"ד".

נדלג כעת על הדיון במשפט האחרון – שהוא שיקרי (שכן לפני עורכי רש"ה הי' רק צילום. המקור עדיין לא נמצא בספרי'), משום שלשם-כך יש להכנס לסוגיא, הלא קצרה, של מקור הכתבים שהתגלו בשנים האחרונות – ונתמקד בעובדה שעורכי רש"ה לא כתבו אף לא מילה על הדפסה קודמת...

למעשה, עובדה זו אומרת הכל!

פירושו של דבר, שעורכי רש"ה נקטו בשיטה של החרמה מבלי להזכיר את ההדפסה שקדמה להם (וראה להלן שאף השתמשו בחומר הנדפס ב"בית משיח" ונמנעו מלציין אליו), כך שסביר מאוד להניח שזו הסיבה לכך ש"הצליחו" להוציא תחת-ידם ספר רצוף שגיאות – כפי הדוגמאות (אחדות מתוך רבות) שיפורטו להלן, שלאחריהן אכתוב גם, בקצרה, על המניעים שגרמו להם לנקוט בשיטה זו.

לאידך, ברצוני לציין (לדבר שלכאורה הוא מובן ופשוט, ובכל זאת) כי בספר רעו"ס נעשתה השתדלות לציין מקור לכל ידיעה וידיעה.

*

לאחר שהתפרסמו – באותו שבוע, בתחילת אלול תשס"א – הידיעות על הדפסת שני הספרים, רעו"ס ורש"ה (הראשון ב"בית משיח", והשני ב"כפר חב"ד"), החליטו האחראים על הדפסת רעו"ס – שכבר הי' מוכן לדפוס – לעצור את הדפסתו. נימוקם: אין טעם

להמשיך ולהונות דעת רבים מאנ"ש (העסוקים איש איש בתפקידו ובשליחותו ואין עתותם בידם לעיין בסוגיות מעין אלו), בחושבם כי יכולים הם לעשות בכרם חב"ד ככל העולה על רוחם, בהנחה כי "עולם גולם" ואיש לא יטרח לגלות ערוותם ולחשוף קלונם. שכן, אם נדמה להם כי בתקופה זו "לית דין ולית דיין", ואיש הישר בעיניו יעשה, הם יווכחו לדעת כי לא עוד, שהרי ציבור אנ"ש כשרוני דיו להבחין בין תכלת לקלא-אילן, בין הנהגה ישרה ונאותה לבין התנהלות נואלת שמניעי' אינם טהורים.

*

אנהג לפי הפתגם הידוע: "ניתי ספר ונחזה" – נביא את הספר ונראה, מה בין לבין, בין "רשימת ענינים וסיפורים" [להלן: רעו"ס] לבין "רשימות הרב"ש" [להלן: רש"ה]. אמליץ לכל הרוצה להווכח בעניין לאשורו לפתוח בעצמו את הספר ולראות את הדברים במו עיניו, וכבר ידועה המליצה: "ונחזה" – "ווען איך זע" ("כאשר אני רואה")...

ב"פתח דבר" לרעו"ס, ע' 3, נאמר כי הרשימה הנדפסת היא "לפי העתק הנשמר בארכיון כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע", וכי "רובה ככולה של הרשימה כבר בא בדפוס בגליונות השבועון "בית משיח" (תשנ"ח-תש"ס), וכעת נסדרה בעריכה מחודשת, בתוספת...".

ואילו ב"פתח דבר" לרש"ה, ע' 5, נאמר כי "קובץ רשימות זה . . הגיע

לכל ההבדלים שבין שני הספרים, הי' הקורא נדרש לקריאת ספר שלם...

שם הספר

המגמה השלטת בעריכת שני הספרים ניכרת בשמם: שמו של רעו"ס נקבע על-פי הגדרתו בכת"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) נ"ע, הגדרה שנעתקה בכת"ק אד"ש (צילומה רק ברעו"ס), בעוד עורכי רש"ה בוחרים על דעת עצמם להוסיף לו שם חדש.

(ולמותר להזכיר את הקשר לההדרה נוספת שלהם בשם דומה, שאף היא טופלה בצורה די שלומיאליה. והדברים ידועים).

הדפסת קטעים שראוי להשמיט

עיקרה של הרשימה דלהלן תתמקד בדברים החסרים ברש"ה, או מופיעים בו בשיבוש, ומופיעים כהלכה ברעו"ס. אך האם ישנם דברים הנמצאים ברש"ה וחסרים ברעו"ס? התשובה חיובית:

בספר "עבודת הקודש אצל הרבי מליובאוויטש", ע' מב, פרסם הררשד"ב שי' לזין מענה שקיבל מאד"ש לגבי עריכת אג"ק אדמו"ר מהורש"ב:

יש שעורר – שנכללו מכ' פרטיים שאינם מתאימים לפרסום כלל, וכדאי שיעבור עליהם עוה"פ ובאם ימצא מסוג הנ"ל ישמיטם, ובהערה, שמפני סיבה

בהדפסת שתי הוצאות מספר אחד. ומאחר והנסיון הוכיח, למרבה הצער, שבשלב זה אין סיכוי להדברות עם הצד האחר, על-כן עדיף לוותר, וזאת למרות שעות העבודה הרבות שהושקעו בהכנת הספר וכו'.

לכשהגיע רש"ה לידי, נדהמתי לראות את מלאכת העריכה השלומיאליה. ליקטתי כמה דוגמאות, והצגתי אותם בפני האחראים על הכנת רעו"ס לדפוס, בטענה ששוב לא מדובר בשתי הוצאות של אותו ספר, אלא בשני ספרים שונים: משמיים סידרו שעורכי רש"ה נכשלו בטעויות כה גסות, כך שהופעתו של רעו"ס תהי' בבחינת "פנים חדשות באו לכאן".

לאחר זמן רב בו נשקלו הדברים, התקבלה הצעתי.

ובהתבסס על התקדים בו פרסם אד"ש, בסוף קונט' "בד קודש" שההדיר בשנת תש"ז, רשימה ובה "לוח הטעויות, המשנות את הכוונה, אשר ב"בד קודש" הנדפס עד עתה", כאשר מטרת הרשימה היא להסביר פרסום חדש של ספר שכבר ישנו במהדורות שונות – החלטתי לחבר קונטרס זה (שנכתב על דעתי בלבד), שבו רשימה קצרה שתספר לקוראים על ההבדל בין הספר שקדם בעריכה (רעו"ס) לספר שקדם בהדפסה (רש"ה).

וזאת למודעי: רשימה זו היא תמציתית ומקוצרת, ומטרתה לתת רושם כללי, שכן אילו רציתי להתייחס

נשמט, וא"צ לשנות כל המספרים ולעכב עי"ז ההו"ל.

ובע' מד הוסיף וסיפר כי דיווח לאד"ש שבאג"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע השמיט "מפני הכבוד" גם קטעים "שכבר נדפסו במקומות אחרים". על-כך זכה למענה:

ח. [=חשאי] וטוב עשה, כפשוט.

ועד"ז בענייננו, והמבין יבין.

הנובעת כתוצאה מרישום מהיר, כאשר כוונת הרב"ש הייתה לכתוב (כנדפס ברעו"ס ע' קיט):

...שבכל-יום הי' מעלות השחר, מקריאת הגבר, רק שביום-כיפור הי' מחצות הלילה...

(ובהערה נסמן גם לרמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ב הי"א).

פתיחה משובשת של ראשי-תיבות

פעמים רבות נפתחו ברש"ה ר"ת מבלי שהקורא ידע שמדובר בר"ת שנפתחו. שיטת עריכה זו – אף שהיא מקובלת בכמה מקומות (ואילו ברעו"ס הרי שברוב המקרים ניתן מקף קטן בין המילים שנפתחו, לסימן) – הביאה לכך שהקורא מקבל קטעים מוזרים, מבלי לדעת שמדובר בשיבושי פיענוח של העורכים.

לדוגמא ראשונה בחרתי את המופיע ברש"ה ע' קנט:

אמרתי לכ"ק שליט"א, שיש לי בכאן ספר "עטרת ראש". ושאל ממני, אם אני לומד בכל שבוע "עטרת ראש", ואמרתי לו שלומד אני בכל שבוע.

העורכים הניחו שלמותר לפרש בהערה מהו תוכנו של הספר "עטרת ראש". הם גם הניחו שאם אדמו"ר מהורש"ב שואל את הרב"ש אם הוא לומד בכל שבוע מהספר הזה, הרי שיש עניין בלימוד שבועי בו, וכי הרב"ש אכן נהג לעשות זאת.

טועים בדבר משנה

יש והעריכה הבלתי אחראית של חמשת עורכי רש"ה מציגה את בעל היומנים, זקנו של אד"ש, כטועה בדבר משנה. שכך כתבו (רש"ה ע' קלט-קמ):

ומענין יוהכ"פ, מעבודות הכהן הגדול, אימתי הי' ההתחלה. שבכל יום הי' מעלות השחר, רק שביוכ"פ הי' מקריאת הגבר מחצות הלילה, מפני רוב העבודה שהי' ביוכ"פ.

ובהערה לקטע זה (מס' 514) ציינו:

ראה שם [יומא] כ, א ואילך.

גם מבלי לראות שם, צריך הקורא לתמוה: האם "קריאת הגבר" היא "מחצות הלילה"?

אך הרואה שם יווכח שאלו דברי המשנה: "בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין לפניו בין לאחריו, וביוה"כ מחצות".

שעל-כן בעריכה אחראית מוכרחים להבין שמדובר בפליטת הקולמוס

והנה דוגמא נוספת לפתיחה
משובשת של ר"ת ברש"ה, שכך העתיקו
בע' פז:

ואמרתי על זה לכ"ק – היינו על
הלשון "כברא דאשתדל" – שזה מבואר
בתניא פרק יו"ד ופרק מ"א, ובפרק יו"ד
מבואר שם לענין "בני עליה" שתי
פעמים.

ישאל הקורא את עצמו: מה פירוש
התיבות "שתי פעמים"? הרי אם כוונת
הרב"ש לדייק שלשון זו מופיעה רק
"שתי פעמים", הרי בעצמו סיפר בהמשך
(שם ע' פט): "ואני אמרתי שאיני יודע
אם כתוב זה הרעיא-מהימנא בפרק
מ"ד", ואם אינו יודע, מה לו לחזור –
אחרי שהזכיר את הפרקים יו"ד ומ"א –
ולדייק שמופיע רק "שתי פעמים"? ואם
לא בא לומר שמופיע רק, אלא סתם
לערוך חשבון מהידוע לו, ה' צריך לנסח
את המשפט כך: "שזה מבואר בתניא
שתי פעמים, בפרק יו"ד ופרק מ"א...",
ומדוע מופיע חשבון הפעמים אחרי
האיזכור על התוכן בפרק יו"ד?

אך הנכון הוא שבכתה"י לא נכתבו
המילים "שתי פעמים", כי-אם בר"ת:
"ב"פ", וברעו"ס ע' נפתחו הר"ת
כהלכה:

...ובפרק יו"ד מבואר לענין בני עלי,
ב' פירוש.

– היינו שבפרק י' הובאו שני
פירושים בבני עלי, והלשון הנ"ל מובאת
בפירוש השני.

*

ועוד דבר מעניין: קטע זה נדפס
ברש"ה תחת התאריך "יום א' פ' חיי
שרה, ט"ז מרחשון ה'תרע"ו".

הבה נבדוק כיצד נדפס קטע זה
ברעו"ס. כאן הוא מופיע (בע' קלא)
כשבראשו הערה (מס' 631):

קטע זה לא ברור מתי נאמר.

– והוא ממוקם לפני רישומי חג
הסוכות.

ועוד הערה ברעו"ס (מס' 632),
המפרשת כי הספר עטרת-ראש הוא:

מאדמו"ר האמצעי, בענין ר"ה יוכ"פ
ועשרת ימי תשובה.

נשאלת אפוא השאלה: האם יש
עניין בלימוד ספר זה "בכל שבוע"?
אמנם דברי חסידות זמנם טוב בכל יום
מימות השנה, אך האם לא מתאים יותר
ללמוד דרושי חסידות העוסקים
בעניינים שהזמן גרמם?

אך השאלה היא רק על הנדפס
ברש"ה, שכן ברעו"ס נדפס כך:

אמרתי לכ"ק שליט"א שיש לי בכאן
ספר עטרת-ראש, ושאל ממני אם אני
לומד בכל-שנה עט"ר, ואמרתי לו
שלומד אני בכ"ש.

ברור אפוא שבכתה"י מופיע: "אם
אני לומד בכ"ש עט"ר", והפענוח הנכון
הוא: בכל-שנה.

ומובן גם מדוע מוקם קטע זה –
למרות שבכתה"י הוא נרשם במקום
אחר – לפני הקטעים המספרים על חג-
הסוכות.

*

והנה דוגמא נוספת לפתיחה
משובשת של ר"ת ברש"ה:

בראשי פרקים שבראש הספר, ע' 8
הערה 9, ציינו כי הרה"ג הרה"ח ר' יואל
חייקין הי' דו"ז של הרב"ש. מהו "דו"ז",
כאן לא טרחו לפענח, אבל בפנים הספר
אנו מוצאים:

ע' ס: ולדודי-זקיני הר"ר יואל שי'.

ע' קכו: שסיפרתי לו מדודי-זקיני
הרר"י שי' . . ועוד שאלות סיפרתי לו
מדודי-זקיני הנ"ל.

ישאל הקורא: הכיצד הי' הרר"י דודו
זקנו של הרב"ש?

אם אין יודעים, לפחות יש לציין
בהערה ש"לעת-עתה לא נתפרש כיצד
הי' דודו זקנו". והרי מכך שמציין הרב"ש
תואר זה רק על הרר"י, ולא מצינו גם
על אחיו, הלא הוא חותנו הרר"ז, משמע
– לפי פיענוח הנ"ל – שהי' דודו זקנו
דרך אשתו של הרר"י, שהייתה דודתו-
זקנתו של הרב"ש (בשלושה אופנים: או
שהייתה אחות לאשת הרה"ק ר' ברוך
שלום, שלפ"ז הי' הרר"י גיסו, או
שהייתה אחות לאב או לאם אמו של
הרב"ש). ומתמי' שהרב"ש ישתמש
בתיאור קרבה שכזה – דו"ז – רק לגבי
הרר"י, ולא יצינו לגבי אף אחד מבני
הצ"צ, שהזכירם כמה פעמים ביומנו,
שאף הם היו דודים זקנים שלו!

אך ראה ברעו"ס בע' 10 הערה 26
ובע' מג הערה 216 שהפענוח הוא:
"ולדוד זוגתי" – היינו, שמאחר והרר"י
הוא אחיו של הרר"ז, חותנו של הרב"ש,
הרי שהרר"י הוא דוד זוגתו.

*

ועוד על פתיחת ואי-פתיחת ר"ת
ברש"ה:

בע' קנו מוזכר:

ב"א זלמן שי'.

ובמפתח השמות (ע' קסו) רשמו:

זלמן (ב"א של הרב"ש).

בשני המקומות לא ידעו לפרש מהם
הר"ת "ב"א" ובמי המדובר – אין זאת
אלא שלא ידעו אם מדובר בבן אחיו או
בבן אחותו.

ואילו ברעו"ס ע' קלז פורש בהערה
(661):

בן-אחי, הוא הר"ר שניאור זלמן ב"ר
מנחם מענדל, אז תלמיד בישיבה בן 18.
נפטר ח"י תמוז תש"מ וזכה שכ"ק
אדמו"ר מה"מ ליווהו עד לבית החיים.

*

לעומת זאת, הרי שבע' לא העתיקו
ברש"ה:

שרבינו האמצעי אמר על חתונת בן
אחיו הרה"צ החסיד מו"ר ר' חיים
אברהם.

ובהערה (מס' 124) דנו בשאלה במי
משני בני הרח"א מדובר, וכתבו
שמרשימת אדהאמ"צ מ"תחילת תקע"ד"
משמע שמדובר בבנו השני.

אך הנכון הוא שבכתה"י נרשם כאן
– כפי שנעתק ברעו"ס ע' יט – בר"ת:
"ב"א", ובהערה (מס' 96) נרשם:

בן-אחיו (הר"ר ברוך שמואל, ראה
סה"מ תקס"ט ע' שמ הערה 16, "מאסר

משפט זה הינו חסר משמעות. האם אפשר לאדם שישב בגופו שלא בסמוך לגופו?

ואילו ברעו"ס ע' לז נעתק כפי שהוא בכתה"י:

ולקח בעצמו ספסל לישוב אצלי.

היינו, שהרב"ש מספר כיצד לאחר החופה שלו (בזיוו"ש) הגיע אליו אדמו"ר מהורש"ב וישב בסמוך אליו.

*

ברש"ה ע' קב מובא הקטע המספר על פעם בה נכנס אדמו"ר מהורש"ב לתפילה, וכשראה את הבחורים לומדים במקום אמר:

זיי מאגין אייך [=וניקדו את האות א' בצירה, היינו שנכתב בהברה ליטאית] לערנען, עש איז נאך פריי צוא מעריב. ובהערה בשוה"ג (מס' 207) התרגום:

גם להם מותר ללמוד, עדיין מוקדם לתפילת מעריב.

ישאל הקורא: מה פירוש המשפט "גם להם"? ולמי עוד ("גם")?

אך הקורא ברעו"ס ע' פב רואה שהקריאה הנכונה בכתה"י (שצילום ממנו ניתן שם בע' פג) היא:

...נאך לערנען...

ובהערה בשוה"ג (מס' 408):

הם יכולים עוד ללמוד...

*

בע' קכד של רש"ה נדפס המשפט הבא – ובו חצאי-אריח המסמנים מילה

וגאולת אדמו"ר האמצעי" ע' טז) או: בת-אחיו.

(וראה שם בהערה 102 שרשימת אדהאמ"צ אינה מ"תחילת תקע"ד", אלא מתקע"ג).

קריאה משובשת בכתב-היד

פעמים רבות השתבשו עורכי רש"ה בקריאת כתה"י. הנה מספר דוגמאות:

בע' קכב: שאחותי ד"ל נתנה רק . . . ומוסא...

ובהערה בשוה"ג (מס' 318): כנראה, דבורה לאה.

ובמפתח השמות ע' קסו: דבורה לאה (אחותו של הרב"ש).

ובע' קסז: מוסיא (אחותו של הרב"ש).

הקטע המדובר אמנם לא נמצא ברעו"ס (ראה לעיל אודות הוראת אד"ש להשמיט עניינים "פרטיים שאינם מתאימים לפרסום כלל"), אך הקטע המדובר (שבכוונה לא חזרתי והעתקתי כאן את כולו) מלמד אף הוא על כשלונם של עורכי רש"ה בקריאת כתה"י, בו מפורש: "שאחותו", היינו, של אדמו"ר מהורש"ב, והכוונה לשתי אחיותיו הרבניות ד"ל וח"מ.

*

ברש"ה ע' נד מסופר על אדמו"ר מהורש"ב:

ולקח בעצמו ספסל לישוב אצלו.

שהתקשו בקריאתה - אותו אמר
אדמו"ר מהורש"ב לרב"ש:

...איך דאף עפעש שרייבין א ענין
[...] זהו עם ז' ה' תי' כי הגיע
טעלאגראמע מריגא.

מה פירושו של משפט זה?

את הצילום מכתה"י יוכל הקורא
לראות ברעו"ס ע' קד, ושם הוא מועתק
כך:

...איך דא[ר]ף עפעס ריידין א סוד"
- זהו עם זוגתו הרבנית תחי', כי קיבל
טעלאגראמע מריגא.

*

ברש"ה ע' קכו מובא שאדמו"ר
מהורש"ב סיפר על אחד הרבנים:

שהי' אז רב בקופישאק או בצערניק,
כי זה אמר כ"ק שאחד על ברור.

מה פירוש המשפט "שאחד על
ברור"? אם הכוונה לומר שזה ודאי שהי'
רב באחת הערים הנ"ל, הרי שמשפט זה
מיותר, שכן כוונה זו עולה כבר
מהמפורש לפנ"ז: "בקופישאק או
בצערניק", מבלי להסתפק אולי אף לא
באחת מהן.

אלא שקריאה נכונה של כתה"י
נמצאת ברעו"ס ע' קו:

...כי זה אמר כ"ק שאינו-יודע על
ברור...

ומדובר בפיענוח הר"ת בכתה"י:
שא"י.

*

ברש"ה ע' קכז מסופר שהרב שלמה
אהרונסון אמר "רעפ", ובהערה בשוה"ג
(מס' 348) פוענח: "רעפערטאט,
דרשה(?)".

הקריאה הנכונה של כתה"י נמצאת
ברעו"ס ע' קז: "רעץ", ובהערה בשוה"ג
(מס' 534) הובא תרגומה של מילה
רוסית זו: "דרשה".

*

ברש"ה ע' קמ, בקטע היומן המספר
על בעל ה"שאגת ארי" שלמד את הש"ס
600 פעמים בחייו, נמצא:

וכן אדמו"ר הזקן נ"ע זיע"א בעת
שהי' בן שלושים שנים למד פעם הט"ז
את הש"ס עם כל הנושאי כלים...

וישראל הקורא: מה טיבו של
הניסוח "וכן", המורה על השוואה,
כאשר הראשון מדבר על 600 פעמים
במשך כל ימי חייו, והשני על 16 פעמים
עד גיל 30 ועם כל הנו"כ?

אלא ששוב מדובר בקריאה
משובשת, והנכון הוא כנעתק ברעו"ס ע'
קכ, לא בניסוח השוואתי אלא כציון
עובדה:

וכ"ק אדמו"ר הזקן...

*

ברש"ה ע' קנ הועתק המשפט הבא:
שהבעש"ט אמר: בשעת שאמר
הקב"ה...

האם צריך לקרוא כאן "בשעה
שאמר"? לא. בכתה"י, וברעו"ס ע' קלא
מופיע המשפט בצורה נכונה:

...בעת שאמר...

[ורק שם – ולא ברש"ה – צויין בהערה (מס' 634) החידוש שבעניין זה המובא בשם הבעש"ט, שכן עד כה הי' ידוע זאת רק בשם אדמו"ר הזקן].

*

ברש"ה ע' קנז מסופר על אחת הסעודות שנערכו בבית אדמו"ר מהורש"ב:

והי' הדיבור מענין אברהם בער ווילער, ואין לדבר ממנו.

ובהערה בשוה"ג (מס' 58):

אולי הכוונה לר' אברהם דובער לוינ "המלאך". אודותיו – ראה ספר "זכרון לבני ישראל" ע' קצב ואילך.

ובמפתח השמות ע' קסו: ווילער, אברהם בער.

ושוב מדובר בקריאה משובשת של כתה"י (שצילום ממנו ניתן על עטיפת הנייר של רש"ה), בו מופיע – כנעתק ברעו"ס ע' קלח:

...אברהם בער אילער...

ובהערה בשוה"ג (מס' 670):

כהן (לוינ), חיים אברהם דוב בער, מהעיר אילע, המכונה "המלאך". עליו: אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ג ע' קסה, קצא. מבוא לקונטרס "ומעין" ע' 15-16. "רשימות דברים" לר"י שי' חיטריק ח"ב ע' רנד ואילך. זכרונות הר"י ג'יקובסון, "זכרון לבני ישראל", ע' רעה. "כפר חב"ד" גל' 169 ע' 23 וגל' 941 ע' 86.

*

ברש"ה ע' יא: "והטבת הנרות". בכתה"י וברעו"ס ע' א: "והטבת שתי נרות".

*

ברש"ה ע' כח: "כי בשנים הללו...". בכתה"י: "כ"א בשנים הללו...", וברעו"ס ע' טז: "כי-אם בשנים הללו...".

*

ברש"ה ע' קכו: "אראנסאהן מקיעב". בכתה"י, וכן ברעו"ס ע' קו: "אראנסאהן רב מקיעב".

*

ברש"ה ע' קכז: "המבואר". בכתה"י, וכך ברעו"ס ע' קח: "המביא".

*

ברש"ה ע' קכח: "לא כהש"ך על זה". בכתה"י: "לא כהש"ך ע"ש", וברעו"ס ע' קט: "לא כהש"ך, עיין-שם".

*

ברש"ה ע' קמא: "כי זה מצינו". בכתה"י, וכך ברעו"ס ע' קכ: "כי זה מצאנו".

*

יש ועורכי רש"ה הקפידו להעתיק בדיוק כמו בכתה"י, אף שברור שהכותב השתבש במרוצת הכתיבה. כך לדוגמא בע' קמז הוזכר "ר' מיכל ז"ל מפאטשעק", ובהערה בשוה"ג (מס' 7) הובא שהכוונה ל"ר' מיכל אפאצקער".

י"ב שנה התחיל אביו הקדוש לחנכו בלימוד החסידות".

(ומובן מדוע לא יכל הר"י לא יכל לענות על שאלת אדמו"ר מהורש"ב).

*

לאחר כל זאת אולי כבר אין חידוש בעובדה שאפילו מפתח שמות האנשים שברש"ה מפליא בשיבושיו עד כי קשה להעזר בו, שכן לא ברור מתי רשמו לפי שם המשפחה ומתי לפי השם הפרטי (לדוגמא: את ר' פסח קופפער רשמו – בע' קסח – באות פ', של שמו הפרטי, ולא באות ק' של שם משפחתו).

שינויים שלא לצורך

בשני הספרים, רעו"ס ורש"ה, נעשו שינויי עריכה בכתה"י, במקום שהדבר התחייב לטובת רצף הקריאה של היומנים. אלא שעורכי רש"ה "הידרו" בזה, ובכך שיבשו את הנוסח הנכון שבכתה"י. להלן שתי דוגמאות:

בע' מט-נ הביאו קטע בו מספר הרב"ש על ששמע מאדמו"ר מהורש"ב בשם הרה"ח ר' שמואל בער מבוריסוב [שם העיר ברש"ה מנוקד בטעות: "באריסאב" – וזו דוגמא אחת מני רבות לשיבושי קריאה כתוצאה מניקוד מוטעה ברש"ה], ובהמשך, ע' נ, מובא:

ואחר-כך דיבר [ר' שמואל בער] . . ואמרתי לו...

לעומת זאת ברעו"ס ע' קכז הועתק שם העיר כך: "מ[אפ]טשעק" – ובמפתח השמות, ע' קסט: "מיכל (מאופוצק)".

שיבושים בתוכן הענינים ובמפתח

עורכי רש"ה הוסיפו בתחילתו "תוכן ענינים", אלא שמאד לא מומלץ להשתמש בו, שכן יש והוא אינו מספר על הנמצא בפנים הספר אלא על דברים אחרים.

כך למשל בע' 38 כתבו: "הנצי"ב מוואלאזין [ניקוד זה, המופיע פעמים נוספות ברש"ה, מוטעה, והנכון הוא: וואלאזין] חולק על הצ"צ בענין בכור", – בעוד שבפנים הספר מפורש שהוא חולק בזה על אדמו"ר הזקן.

*

והנה דוגמא על שיבוש בתוכן הענינים ובפנים הספר גם יחד:

בתוכן ע' 31: סיפורי ר' ישראל יפה מחסידי קאפוסט שהי' בליובאוויטש: שבהיותו בן י"ב הי' בקי בכל כתבי החסידות. ושאלו [אדמו"ר מהורש"ב] איך אפשר כ"כ.

כך עולה גם מפנים הספר ע' סח – ומשמע שר"י הנ"ל התגאה בשבח עצמו. גם לא מוזכר שאדמו"ר מהורש"ב סיפר מה השיב לו הר"י.

אך ראה ברעו"ס ע' מח הערה 232:

הכוונה לאדמו"ר הררש"ז בן המהרי"ל מקופוסט, עליו מסופר ב"בית רבי" ח"ג ע' 31 [247]: "וביום מלואת לו

(ושם בהערה 588 שכנראה צ"ל תרכ"ט).

*

ברש"ה ע' מט נדפסה הכותרת: "ליל ש"ק פ' נח...", ומיד אח"כ: "בשבת פרשת נח בסעודת השחרית...", מבלי להביא דבר על ארועי ליל שבת.

וראה ברעו"ס ע' לב קטע מהמסופר על שהי' "בליל ש"ק בעת נטילת-ידיים לסעודה...".

הערות וציונים מוטעים

בדומה לזה לא מומלץ להשתמש במראי-המקומות של רש"ה, שנערכו בחובבנות. כך למשל, כאשר הרב"ש מזכיר עניין המובא "בשערי תשובה לאדמו"ר האמצעי", מציינים הם בהערה בשוה"ג (מס' 32): "ראה שערי אורה...". כלומר, הרב"ש מציין ל"שערי תשובה", והם שולחים את הקורא לראות את העניין בספר אחר...

ואילו ברעו"ס ע' מו פוענח לנכון (הערה מס' 159):

והוא ב"דרך חיים" (הנקרא "חלק שלישי משער התשובה").

*

גם על ההערות על עורכי רש"ה עדיף שלא לסמוך ללא בדיקה, כפי שיראה הקורא מהעולה מהדוגמאות הבאות (לקט אקראי, מתוך רבות):

מהנדפס ברש"ה ע' פה עולה כי חוזר המאמרים המפורסם של אדמו"ר הצ"צ

הוספה זו שבין חצאי-אריח אין לה מקור, שכן בפשטות אף דיבור זה הוא של אדמו"ר מהורש"ב.

(ואגב: עורכי רש"ה לא ידעו לתת אף מקור לסיפור ששם, וראה ברעו"ס ע' לג הערה ארוכה בנידון).

*

ביומן הרב"ש מסופר על רב שכתב לרעהו מכתב ורמז בו שחותנו (של הנמען) קצב:

חתן הק', כלומר הקצב.

ברעו"ס ע' קו הועתק המשפט בתוספת מרכאות:

"חתן הק'", כלומר הקצב.

ואילו ברש"ה ע' קכו הוסיפו מילה וסוגריים:

חתן הק' (כלומר, חתן הקצב).

השמטות

ברש"ה ע' קלז מובא שסיפר הרב"ש על דיבורו עם אדמו"ר מהורש"ב:

ודברתי מעט אודות כל החסידות ששמעתי בחורף הזה, מתחילתם ועד סופם. וביחוד ממאמר "מגלה נקראת" כו'.

והחסירו משפט שלם המופיע בכתה"י (רעו"ס ע' קיח):

ואמרתי לו שאמר כ"ק אביו נ"ע זיע"א חסידות בשנת תר"ל ג"כ מתחיל "מגילה נקראת כו'".

– הידוע בכינוי "ר' נחום חוזר" – נקרא בשם "בערע נחום".

אך בהערה בשוה"ג (מס' 133) כתבו – מבלי להביא לכך מקור – ששמו הוא "ר' נחום עזרי' חנן (חננו)".

במפתח השמות (ע' קסה) נרשם "בערע נחום (החזן)", ושוב בנפרד (ע' קסו) בערך "חננו, נחום עזרי' החוזר של אדמו"ר האמצעי".

אך ראה ברעו"ס ע' סז-ח בהערה 331, שמדובר באב ובנו: האב, שמו המלא הוא – לפי צילום חתימתו, שאף הוא ניתן שם – "מנחם נחום יצחק איזיק ב"ר יהודה חאנין", והבן שמו חיים דובער ("בערע נחום"), והוא לא הי' "חזן", אלא שמש בבית-הכנסת בתקופת אדמו"ר מהר"ש.

*

ומשמש לשמש, זה שכיח בתפקידו בתקופת אדמו"ר מהורש"ב:

ברש"ה ע' קג מוזכר "השמש מענדל דבית-המדרש", ובהערה בשוה"ג (מס' 208) כתבו: "אולי הוא הנזכר לקמן ע' קיט".

ולא היא, שכן בע' קיט מוזכר "המשרת מענדל שלו", והכוונה לר' מנחם מענדל קאנטור שהי' משרת בביתו של אדמו"ר מהורש"ב.

(ציונים על ר' מענדל השמש ראה ברעו"ס ע' פב הערה 410, ועל רמ"מ קאנטור המשרת – שם בע' צח הערה 494).

*

ברש"ה ע' קמה הערה 3 העתיקו מדברים שכתב הרד"ל אחר ההסכמות לספרו.

אך ראה הנסמן ברעו"ס ע' קכו הערה 707 [לדברים שכתב בשעתו מי שהשתתף בעריכת רש"ה!] – ושם שלא הרד"ל כתב זאת אלא המו"ל.

*

ברש"ה ע' קי מובא שסיפר אדמו"ר מהורש"ב:

רק את כ"ק אדמו"ר הר"ר זלמן נ"ע זיע"א זכר היטב, כי ראה אותו.

ועל משפט זה נתנו סימון להערה מס' 253 (בע' קט) שבה כתבו שמדובר על "אדמו"ר רש"ז מקאפוסט" נכדו של הצ"צ שהסתלק בשנת תר"ס.

אלא שאת הלה מזכיר הרב"ש ביומניו בצורה שונה: "כ' הרש"ז ז"ל" (רש"ה ע' כד. מטעמים מובנים הושמט מרעו"ס (ע' יד)), או "קאפוסטער" (רעו"ס ע' יג-יד. רש"ה ע' כה-כו).

ולכן פורש ברעו"ס ע' צא הערה 456 שכאן הכוונה לבנו של הצ"צ שהסתלק בשנת תר"מ, שאותו מזכיר הרב"ש (רעו"ס ע' קיב. רש"ה ע' קלא) כד: "כ"ק דודינו מהר"ז נ"ע זיע"א".

ועוד נוסף שם בהערה – על שאמר אדמו"ר מהורש"ב שראה אותו – שבסה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 139 מסופר שבי"ד מרחשון תרל"ד נסע אליו לקבל ברכתו קודם הבר-מצוה שלו, ושמע ממנו מאמר חסידות.

מקורות שנעלמו

יש וברש"ה הובאו עניינים שמקורם בפרסומים ב"בית משיח" – מבלי לציין אליו (כך למשל בע' סו הערה 8, וראה רעו"ס ע' קנב הערה 20).

ויש שהתעלמו מציונים שפורסמו ב"בית משיח" כאשר נדפסו בו יומני הרב"ש, ולכן באו לכלל טעות. הנה דוגמא מהמופיע ברש"ה ע' 15 כתבו:

הרשימות מסתיימות עם צאתו של אדמו"ר מהורש"ב את ליובאוויטש – בחודש מרחשון תרע"ו – ומכאן ואילך אין לנו ידיעות נוספות על הקשרים שהיו לו עם אדמו"ר מהורש"ב.

והתעלמו מהידיעה על השתתפותו בהתוועדות אדמו"ר מהורש"ב שמחת-תורה תרע"ז, ברוסטוב (והובא ברעו"ס ע' 23).

*

ולפי שהזכרתי לעיל את שיטת ההחרמה בו נקטו עורכי רש"ה, אוסיף כמה מילים – בקיצור נמוץ – להבהרת מניעיהם:

העובדה כי נחשפו יומנים שכתב זקנו של כ"ק אד"ש מה"מ, ובהם ידיעות ועניינים שהיו נעלמים עד כה והם הולכים ומתפרסמים בגליונות השבועון "בית משיח" (לצידם של רשימות ומסמכים שונים הקשורים לרבותינו נשיאינו, מהם שכתבום בעצמם ומהם שנרשמו אודותם) קנתה לה תהודה רבה בקרב אנ"ש חסידי חב"ד-ליובאוויטש.

עובדה זו, כמו עצם קיומו של השבועון "בית משיח", הייתה לצנינים (בלשון המעטה) בעיני מיעוט צעקני שמינה עצמו לאפוטרופוס על חב"ד ולא בחל באף אמצעי, כולל התנהלות בלתי הוגנת, להשגת מטרתו. הדברים ידועים ועל-כן לא אאריך בהם כאן.

מאז תשנ"ה החל אותו מיעוט, שמצא לו קן במערכת השבועון "כפר חב"ד", להשתמש בשרותיהם של שכירי-חרב, במטרה להלחם ב"בית משיח".

אחד משכירי-החרב הללו התברך בכשרון והוא בעל ידע בשטח הספרות החב"דית. רק זמן קצר קודם שנשכרו שירותיו זכה לחשוף – אלא שלא נתן לכך את הפרסום הראוי – את אחת ממערכות השקרים הזדוניות שהתפרסמה ב"כפר חב"ד" אחר ג' תמוז תשנ"ד,

[ולא זו בלבד שנקב בזהותו של אחד העומדים מאחורי מערכת השקרים הזו (קצרה היריעה מלהכנס עתה לפרטי הפרשי' – בדיית הסיפור אודות "הנר החמישי" – וימצאה המבקש ב"בית משיח" גל' 348, כ"ט כסלו תשס"ב, ע' 38 ואילך) – עוד זאת שידע לכתוב: "לעינינו תופעה חמורה של זיוף, והדבר מקבל משמעות חמורה פי כמה וכמה, מאחר ולאותו מקור מתייחסים סיפורים על הוראות שונות שניתנו מהרבי בהזדמנויות שונות, הן לו בעצמו והן לאחרים. ושוב אין לנו לתת נאמנות עיוורת לדבריו ללא בדיקות וחקירות"]

– אך לכש"התיישרו" הללו עם "דעותיו", מה גם שבממון נתן עיניו, נחלץ חושים למלחמה והי' להם לראש.

מאחר וביומני הרב"ש נמצא חומר ייחודי שערכו רב, טבעי הי' שהלה ימצא בהם עניין, ידון ויחדש בהם לפי כשרונותיו. הוא אכן עשה זאת ("כפר חב"ד" גל' 883, ל' כסלו תש"ס, ע' 39), אך כדרכו נמנע מלציין את המקור...

ניתן הי' להבליג על-כך (בפרט שהנהגה זו רק מציגה אותו ואת שותפיו כמגוחכים בעיני הציבור), אם לא שהלה עשה דבר נוסף שלא יעשה: ביקש ליצור סתירה בין עדותו של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע לבין המופיע ביומנו של הרב"ש.

מאחר וה"סתירה" המדוברת הייתה קיימת רק בדמיונו, התפרסמה ב"בית משיח" (גל' 258, ט"ו טבת תש"ס, ע' 70) הבהרה, ממנה ניתן הי' להבין שישנו קשר בין כישלוננו של הכותב בהבנת הנקרא להתעלמותו במזיד מציון הבימה בה התפרסמו היומנים.

נראה כי כוחותיו לא עמדו לו כנגד פרסום זה, ולפיכך אזר מותניו לעלילת דברים כנגד "בית משיח", אותה פרסם ב"כפר חב"ד" (גל' 887, כ"ח טבת תש"ס, ע' 32-33). הוא כמובן לא טרח לגלות לקוראיו על מה ולמה יצא קצפו – שהעירו על שסילף את האמת במטרה להקשות על המסופר ע"י כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע – שכן לא היה לו במה להצדיק עצמו.

עיקר דבריו נסוב אודות האופן בו החלו יומניו של הרב"ש להתפרסם, כאשר טענותיו הקטנוניות מוצאות מקומן דווקא בהמשך ל... טעות נוספת שלו!

וגופא דעובדא כך הוי:

בגל' הנ"ל הדפיס הלה חומר שהוא "כנראה" מאת הרב"ש, והודות ל"כנראה" הזה – שלהלן אראה שלכתחילה לא הי' לו בסיס – נמצאה סוף-סוף גם ל"כפר חב"ד" איזושהי חשיפה הקשורה לרב"ש, והכותרות יכולות לזעוק: "פרסום ראשון", "סבו של הרבי מספר".

האמת תאמר שהמפרסם כנראה ידע כי ה"כנראה" שלו אין לו על מה שיסמוך. הרי ב"בית משיח" גל' 213 ע' 19 נדפס צילום שתחתיו הכיתוב: "חלק מהיומן שלפנינו, בכתב-ידו של הרב"ש", והוא יכל לראות שכתב-היד אינו דומה לזה שהיה לפניו. ובכל-זאת, אולי משום רצונו לספק ל"כפר חב"ד" כותרת מפוצצת על חשיפה, החליט לכתוב:

קשה גם להחליט בבירור האם לפנינו כתיבת ידו של הרב"ש או רק העתקה ממנה, מאחר שאע"פ שבגל' 213 של ב"מ ניתן צילום של קטע 'יומן' "בכתב ידו של הרב"ש" אבל בעמוד שלפניו נאמר במפורש שהגיע אליהם "העתק" בלבד! ואילו בגל' 258 הנ"ל רואים אנו שוב שהיה לפנייהם ה'יומן' המקורי ולא העתקה 'גרידא', שהרי מתואר שם בדיוק כיצד הקטע דביה

– שמכאן ברור שהוא לא היה בפסח בליובאוויטש,

– ואילו בחומר שמסר ל"כפר חב"ד" כותב הרושם: "גם בפסח תרע"ה ראיתי...".

דברים אלו צוינו ב"הבהרה" שהתפרסמה כעבור שבוע ב"בית משיח" (גיליון 261, ז' שבט, ע' 151),

אלא ש"כפר חב"ד" לא טרח לתקן את עצמו ולהודיע על הטעות לקוראיו, שכן, מה אכפת להם אם ימשיכו לחשוב שהמדובר ביומנו של הרב"ש? הרי זו "התגלית" של "כפר חב"ד"!!..

[בדומה לזה נהגו באותו חורף, כאשר התעלמו מההבהרות על אותן ידיעות מוטעות שפרסמו בנידון חומר השייך כביכול לאדמו"רי חב"ד, כמו היחוס המוטעה של הגהות שכתב יהודי בשם "דובער אהרן" (על ספר "נועם אלימלך") לאדמו"ר האמצעי! וכמו היחוס המוטעה של כתובת בר"ת ("ממע"ש") כחתימה של אד"ש (כביכול על ספר שרכש) – וכבר התפרסמו בשעתו הבהרות בעניינים אלו ב"בית משיח"].

בכך כנראה לא הי' די. לא רק שהטעות לא תוקנה, עוד זאת שהמפרסם לא הי' מסוגל להודות בטעותו, ושבוע אחרי פרסום ההבהרה ב"בית משיח" חזר על הקביעה המוטעית שלו ב"כפר חב"ד" (גל' 889 – י"ג שבט – ע' 86):

עסקינא נכתב ע"י הרב"ש עצמו בין השיטין ובצד הגליון!

בכך בעצם גילה הלה שכשרונותיו המחקריים לוקים בחסר כאשר הוא מעוניין למצוא "תגליות". שכן:

א. ה"העתק" עליו מדובר ב"בית משיח" הלא הוא **צילום** מהמקור. הווי אומר, שהיומן המקורי לא הגיע ל"בית משיח", אלא רק **צילום** ממנו. כל-כך קשה להבין?

ב. כל מי שיש לו ידע ראשוני ובסיסי בהכרת כתבי-יד, כאשר הוא מתבונן בצילום שהתפרסם ב"בית משיח", ורואה שנכתבה שם המילה "וקריאתי" (התורה) והועבר עליה קולמוס למחיקה ותמורתה נכתבה המילה "ועלייתי" (לתורה) – כלל לא יכול להעלות על דעתו שמדובר בצילום "העתקה" (שהרי אצל מעתיק לא קורות טעויות כאלו), אלא ברי לו שהמדובר בצילום המקור.

אבל לא די בכך. הלה הוסיף וטען כי ההשערה שהחומר שהוא מפרסם מתייחס לרב"ש, נעשתה לפי "ההשוואת ליומנים' הנדפסים"...

אלא שמרוב להיטותו לפרסום ה"תגלית" כביכול, שכח ללמוד את הנמצא באותם "יומנים נדפסים" – ב"בית משיח":

באחד מהם (גיליון 223 ע' 44) מסופר על דברי הפרידה ששמע הרב"ש באור לכ"א אדר תרע"ה, לפני שעזב את ליובאוויטש, וקיבל אז ברכה לחג הפסח

ברשימות המיוחסות לרה"ח רב"ש
– סבו של הרבי (גל' 887 עמ' 30),
מובא...

ומכאן למדנו: עובדות לחוד
 ועיקשים לחוד...

אחר תיאור זה (שכנ"ל נכתב
 בקיצור, אף שיש להוסיף בו עוד פרטים
 מעניינים) ניתן לדעת מהם הטעמים
 שהניעו אותו להיות שותף בעריכת ספר
 (רש"ה) שיתעלם בהפגנתיות מהעובדה
 שמדובר בחומר שכבר התפרסם (ברובו
 הגדול) ב"בית משיח".

העריכה הראשית הוטלה על מי
 שערך בשנים האחרונות את "ספרי
 השיחות" – ועשה לו למנהג (כפי שכבר
 הוכחתי וכתבתי בכמה הזדמנויות)
 לאמץ לעצמו רשימות ובירורים של
 כותב טורים אלה, מבלי להודיע על
 מקורם. בנוהגו כך הרי הוא דוחה את
 המקובל להביא "דבר בשם אומרו", לו
 רק כדי להביא גאולה לעולם.

לשני אלו חברו בעריכה עוד שלושה,
 שלפי טיבו המפוקפק של המוצר
 ש"הצליחו" להוציא תחת ידם – חמישה

אנשים! – אין לי אלא להמליץ עליהם
 את חציו השני של מאמר חז"ל (שבת
 לב, א. וש"נ): "מגלגלים זכות ע"י זכאי
 כו".

ומסיימים בטוב – מהראוי לציין עם
 זאת כי במקום אחד ברש"ה, בע' 16
 הערה 51, ציינו לחומר "שנתפרסם
 בכמה מקומות", כאשר הראשון שבהם
 (צילום כתי"ק, הובא גם ברעו"ס ע' 27)
 הוא "בית משיח". פרט זה אמנם לא
 הוזכר ברש"ה, אף לפחות ניתן ללמוד
 מאופן האיזכור ("בכמה מקומות") שיש
 לו "תפיסת מקום" (שכו אין "מקומות"
 נוספים, לשון רבים, בהם נדפס), אלא
 שעורכי רש"ה מקיימים בהעלמתו
 בחינת "מקום... אינו מן המידה"...

בחצר קדשנו, 770 - בית משיח.

כ"ה אלול תשס"ב

יום הנקבע ליארצייט הו"ח ר' דוב בער הי"ד
 אחיו של כ"ק אד"ש מה"מ

יחי אדוננו מורנו ורבינו
מלך המשיח לעולם ועד!

